

Kwekersgeheimen *deel 2*

Tekst: Hein Koningen & Wil Melgers

Veel bollen en knollen hebben mooie bloemen of fraaie blad- en groeivormen, hun bloeitijd valt vooral in het vroege voorjaar tot de zomer. Het zijn esthetisch aantrekkelijke planten, ze worden in de tuin- en parkaanleg dan ook veel gebruikt. Van zulke planten wil je er graag meer hebben, meestal worden ze vegetatief vermeerderd. Minder bekend is dat veel soorten ook prima gezaaid kunnen worden. In dit artikel komt de werkwijze daarvoor aan de orde.

Sommige soorten zijn oorspronkelijk wild in ons land, maar vele andere zijn oorspronkelijk exoot, ze zijn uit andere landen hierheen gebracht om als siergewas te worden gekweekt. De tulp is hiervan wel het bekendste voorbeeld. Vooral met de komst van de landschapsstijl in de tuinaanleg worden bol- en knolgewassen in een groot sortiment nagestreefd. In de loop der jaren, na extensivering van het onderhoud verdwenen veel plantensoorten, terwijl andere zich nog steeds prima op eigen kracht kunnen handhaven. Onder de verzamelnaam stinsenplanten maken ze deel uit van onze wilde flora. Vanwege hun schoonheid zijn het geliefde planten. In

Bosgeelster (Foto: Machteld Klees)

Bollen en knollen zaaien

heemtuinen spelen zij dan ook een belangrijke rol, er is geen tuin, park of plantsoen met wilde planten waar ze niet groeien.

Zaaien

De meeste bol- en knolgewassen doen er minimaal drie jaar over voor ze na het zaaien gaan bloeien, vaak nog een jaar langer. Gewoonlijk komen de zaden na rijping en openbarsten van de vruchtdoos in de strooisellaag terecht. In die tijd

van het jaar zijn de omstandigheden om te kunnen kiemen ongunstig: te weinig licht en vocht. Dus blijven ze in rust tot het volgend voorjaar wanneer de kiem- en groeivooraarden wel gunstig zijn. Deze kiemrust vertonen ze eveneens na uitzaaien in zaaipan, pot of kiembed waar wel goede omstandigheden zijn.

Na winning van de zaden kan het beste direct gezaaid worden. Droog bewaren doet de zaden indrogen

Zaaipan met zaailingen van bostulp (Foto: Hein Koningen)

waardoor de kiemkracht binnen korte tijd sterk afneemt of verloren gaat.

Geschikte zaaiplek

Gezaaid wordt in een luchtig, humeus, voedselrijk, vochtig en liefst enigszins kalkhoudend grondmengsel in goed gedraineerde aardewerken zaaipannen, bloempotten of vollegrondsbed. Kunststof potten en schalen zijn ongeschikt omdat de grond hierin vaak te nat blijft. Bij een vollegrondsbed kan het raadzaam zijn om hieronder fijn gaas in te graven met omhoog

gezette en tot het grondoppervlak doorlopende zijanten. Dit als bescherming tegen muizen en woelratten. Vooral op krokus- en helmbloumknollen zijn ze gek.

Het zaad wordt zeer dun uitgestrooid en gelijkmatig verdeeld over de zaaigrond. Na het inzaaien de potten en schalen ingraven op een niet natte, vochtige plek met gesluisd licht of lichte schaduw, waar we het liefst ook het vollegrondsbed situeren. Het oppervlak ervan wordt afgeschermd met gaas tegen het gekrab van vogels. Op het vollegrondsbed kunnen de zaailingen

Zaden van vingerhelmbloem, met mierenbroodjes, wit (Foto: Machteld Klees)

opgekweekt worden tot het uitplanten op de uiteindelijke groeiplek.

Soorten met zeer kleine bollen, zoals de geelsterren, kunnen het best in zaaipan of bloempot worden gezaaid. Volwassen bollen meten 0,7- 1 cm en zijn in de volle grond vrijwel onzichtbaar en moeilijk vindbaar. Bovendien zijn geelsterren erg gevoelig voor slakkenvraat. Op deze wijze is meer controle mogelijk, dat is ook praktisch als gestart wordt met zeer weinig uitgangsmateriaal.

Zaailingen die zich goed hebben

Mosgroei

Na het inzaaien moet het grondoppervlak onkruid- en mosvrij gehouden worden. Vooral levermossen kunnen het zaaiooppervlak helemaal afsluiten waardoor de kieming en ontwikkeling in het volgend voorjaar onmogelijk wordt. Afstrooien met scherp zand gaat mosvorming tegen.

Vruchtlichaam krokus, eind mei (Foto: Wim Hoogendam)

Armbloemig look, met broedbolletjes

ontwikkeld moeten tijdig verspeend worden. Vanaf het tweede groeiseizoen kan dat op een vollegrondsbed(je). Als de jonge planten gaan bloeien, dus vanaf het derde of vierde groeiseizoen, zijn ze groot genoeg om te worden uitgeplant. Na het afsterven van het blad kunnen ze opgerooid en op de gewenste groeiplek uitgepoot worden.

Zaad winnen

Zaad wordt gewonnen wanneer de zaaddozen naar geel of bruin verkleuren en bijna openspringen. Zaden van Bos- en Gele anemoon,

Zaadkopje van daslook, met de zwarte zaden (Foto: Wim Hoogendam)

Vingerhelmbloem vallen bij rijping gemakkelijk af, dus opletten om op tijd voor winnen te zijn. De zaadrijping bij Holwortel voltrekt zich in het laatste stadium snel, de vruchten springen dan open en weg is het zaad.

Bij Krokus bevindt het vruchtbeingsel zich in de knol, na bestuiving groeien de vruchtdozen omhoog. Rijpe vruchten staan op korte stelen, totaal zo'n 4-5 cm hoog. Dit valt ongeveer gelijk met het geel worden en afsterven van de bladen. Bij Krokussen in het gras moet gewacht worden met maaien tot

het krokuszaad gevallen is, anders sneuvelen de onrijpe vruchtdozen. Daslook houdt zijn rijpe zaden vaak langdurig vast in de vruchtdozen, ook na het winnen en drogen van de zaadkoppen. Een beproefde methode is om de geplukte zaadkoppen in een dichte plastic zak enige tijd te laten rotten. Hierbij komt het zaad vrij uit de vruchtdozen. Daarna wordt het geheel met water uitgespoeld en wordt het schone zaad overgehouden. Uiteraard moeten de zaden daarna gedroogd worden. Kraai-, slangen-, moes- en armbloemig look vormen in de bloeiwijzen broedbolletjes die na rijping gemakkelijk uiteenvallen. Dus net vóór die tijd met een scheppende beweging in de oogstende hand laten vallen.

Uitzaaien ter plaatse

Een beproefde methode is het uitzaaien ter plaatse, dus op de definitieve groeiplek. Bij de meeste soorten kan het goede resultaten geven. Het hangt samen met de geschiktheid van de zaaiplaats voor de betreffende soort en het weer in het jaar dat volgt na uitzaaien. Of de juiste zaaiplaats gekozen wordt is een

Kweekbedden met gele anemoon, kwekerij De Braak, Amstelveen (Foto: Hein Koningen)

Ervaringen met het zaaien en kweken van wilde planten delen? Reageren op dit artikel? Mail naar de redactie, zie p. 2.

Bosgeelster, de groene sprietjes zijn zaailingen (Foto: Hein Koningen)
Inzet: onrijpe vrucht bosgeelster (Foto: Machteld Klees)

kwesie van kennis van en gevoel voor de door de soort gestelde groeiplaatseisen bij de beheerder of degene die zaait. Hoe zijn bodemsamenstelling, vocht- en voedselsituatie, grondwaterpeil, belichting, strooisellaag, stedelijke dynamiek, onderhoud en beheer? Het weer in het jaar na het zaaien is een tweede bepalende factor bij het al of niet slagen van kieming en ontwikkeling van de zaailingen en jonge planten. Met name de neerslag – regen, sneeuw, hagel – speelt een grote rol bij de kiemingsmogelijkheden. Zo zullen in jaren met weinig neerslag in najaar, winter en voorjaar kiemingsresultaten weinig succesvol zijn – het is te droog geweest. Natte jaren daarentegen geven veel soorten wel kansen om tot kieming en ontwikkeling te komen. Het leert ons dat als uitzaaien niet direct succes heeft: nogmaals, opnieuw proberen. De aanhouder wint.

Voor grote oppervlakken

Ter plaatse zaaien komt vooral in aanmerking bij grote oppervlakten, zoals bij bosplantsoen voor onderbegroeiing en als kan worden beschikt over een grotere hoeveelheid zaad. Het uitgangsmateriaal kan heel goed ‘vuil’, ongeschoond, zaad zijn. Het uitzaaien gebeurt, zoals al gezegd, direct na het winnen. Van belang is dat er zeer dun wordt gezaaid of uitgestrooid, vooral bij zaadkoppen en bessen, waardoor men er grote oppervlakten mee kan bedienen. Bessenstengels – bijvoorbeeld van aronskelk – worden vooraf in kleine stukken gesneden. Bedenk maar eens hoeveel zaden er in één zaadkopje van daslook zitten of in één besstengel van gevlekte aronskelk. Als het zaaien slaagt kunnen de planten vanaf het derde jaar bloeien en weer voor nakomelingen zorgen. Op deze wijze kan in betrekkelijk korte tijd (10 – 15 jaar) veel bereikt worden.

Weinig moeite en kosten
Een aantrekkelijke kant van het ter plaatse zaaien door middel van ongeschoond zaad is dat het weinig fysieke en financiële moeite en kosten meebrengt. Het planten van bollen en knollen is arbeidsintensiever. Dit laatste biedt wel meer zekerheid, omdat de stappen van het kiemen en ontwikkeling worden overgeslagen.

Met holwortel en vingerhelmbloem, daslook, kraai-, moes-, slangen- en armbloemig look, gevlekte en Italiaanse aronskelk, kievitsbloem, wilde narcis, boeren- en bonte krokus, lenteklokje, boshyacint, herfsttijloos kunnen op deze wijze goede resultaten worden bereikt.